

Załącznik nr 2

Dr Andrzej Stempniak

Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich w Koninie

Wydział Administracji

Autoreferat

Przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych habilitanta

- I. Imię i nazwisko:** Andrzej Henryk Stempniak
- II. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:**
1. Dyplom odbycia studiów wyższych magisterskich na Uniwersytecie Łódzkim na kierunku prawo (studia 4-letnie) z wynikiem dobrym i uzyskania w dniu 4 listopada 1982 r. tytułu magistra prawa.
 2. Dyplom ukończenia studium Pedagogicznego w Instytucie Kształcenia Nauczycieli im. Wł. Spasowskiego w Poznaniu w dniu 11 lipca 1984 r. i uzyskaniu kwalifikacji pedagogicznych do nauczania przedmiotów ogólnokształcących.
 3. Stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 31 marca 2006 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Postępowanie o dział spadku” (promotor w przewodzie doktorskim: prof. dr hab. Andrzej Marciniak, recenzenci w przewodzie doktorskim: prof. dr hab. Witold Broniewicz, prof. dr hab. Kazimierz Lubiński), dyplom doktora nauk prawnych z dnia 24 maja 2006 r.
- III. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu.**
- Działalność naukowo-dydaktyczną łączyłem z pracą sędziego.
- Poniżej omawiam te dwie płaszczyzny zawodowe.
- 1. Praca w zawodzie sędziego.**
- Aplikację sądową odbyłem w Sądzie Wojewódzkim w Koninie w latach 1983-1985. W dniach 18-19 października i 6 listopada 1985 r. złożyłem egzamin sędziowski z wynikiem ogólnym dobrym przed Komisją Egzaminacyjną powołaną przez Ministra

Sprawiedliwości. W dniu 7 listopada 1985 r. zostałem przez Ministra Sprawiedliwości mianowany asesorem sądowym w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Koninie na okres dwóch lat.

W dniu 30 kwietnia 1987 r. Rada Państwa uchwałą podjętą dnia 15 kwietnia 1987 r. powołała mnie na stanowisko sędziego Sądu Rejonowego w Turku. W sądzie tym w okresie od 1 lipca 1990 r. do 31 grudnia 2008 r. pełniłem funkcję przewodniczącego Wydziału Cywilnego. Na podstawie decyzji Ministra Sprawiedliwości piastowałem dwukrotnie stanowisko wiceprezesa Sądu Rejonowego w Turku (w okresie od 12 czerwca 1990 r. do 12 czerwca 1994 r. powołany przez ministra Aleksandra Bentkowskiego oraz w okresie od 1 lipca 1994 r. do 1 lipca 1998 r. powołany przez sekretarza stanu prof. dr hab. Adama Zielińskiego).

Postanowieniem z dnia 8 stycznia 2009 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej prof. dr hab. Lech Kaczyński powołał mnie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego w Sądzie Rejonowym w Turku.

Na mój wniosek, po spełnieniu ustawowych wymogów, uchwałą Krajowej Rady Sądownictwa z 8 października 2013 r. zostałem przeniesiony w stan spoczynku z dniem 12 września 2013 r.

2. Praca naukowo-dydaktyczna

W okresie od 1 października 2006 r. do 30 września 2008 r. byłem wykładowcą w Wyższej Szkole Kupieckiej w Łodzi. Na Wydziale Administracji prowadziłem zajęcia z zakresu prawa cywilnego i postępowania cywilnego.

Od 1 października 2008 r. do chwili obecnej jestem adiunktem na Wydziale Administracji w Wyższej Szkole Kadr Menedżerskich w Koninie. Prowadzę tam zajęcia z następujących przedmiotów: prawo cywilne, prawo rodzinne, prawo pracy.

W okresie od 1 października 2010 r. do 30 września 2014 r. byłem adiunktem na Wydziale Prawa i Administracji w Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu. W uczelni tej prowadziłem wykłady i ćwiczenia z zakresu prawa cywilnego i postępowania cywilnego.

IV. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 417 ze zm.).

1. Osiągnięcie naukowe.

Za swoje podstawowe osiągnięcie naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój nauki prawa w rozumieniu art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 417 ze zm.) uznaję opracowanie opublikowane w całości (monografię):

Andrzej Stempniak, *Autonomia i integracja postępowań działowych w prawie polskim*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2017, ISBN 978-83-255-9095-6.

Recenzentem monografii był prof. zw. dr hab. Andrzej Marciniak.

2. Przedmiot, cel i metoda badań

Książka stanowi pierwsze w literaturze polskiej monograficzne opracowanie dotyczące wspólnych i odrębnych części poszczególnych postępowań działowych, na które w polskim systemie prawnym składają się: zniesienie współwłasności, dział spadku oraz podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami. Należy przypomnieć, że działy majątku objętego oznaczonymi rodzajami wspólności unormowane są nie tylko w przepisach proceduralnych, ale również w przepisach materialnoprawnych. Koincydencja ta jest szczególnie widoczna w grupie spraw cywilnych podlegających rozpoznaniu w trybie postępowania nieprocesowego. Nie inaczej jest w przypadku omawianych spraw działowych, dla których tryb nieprocesowy został uznany za podstawową drogę prawną prowadzącą do zniesienia oznaczonej wspólności majątkowej. Wejście w życie z dniem 1 stycznia 1965 r. wielkich kodyfikacji prawnych, a mianowicie Kodeksu cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i Kodeksu postępowania cywilnego, które scalily znaczną część odrębnych do tej pory regulacji i ukształtowały nowy porządek normatywny, wymusiło na doktrynie i judykaturze poszukiwanie właściwego znaczenia nowych przepisów prawnych. Prawdliwość ta nie ominęła również postępowań działowych. Przyjęte w zakresie działów majątkowych rozwiązania prawne cechują się bowiem dość znacznym stopniem ogólności normujących je przepisów (zalicza się je do kategorii tzw. trudnego prawa). Konstrukcje te, uzasadnione z punktu widzenia racjonalnego prawodawcy tworzącego *in abstracto* poszczególne regulacje, musiały się zderzyć z oczekiwaniami sędziów, którzy spodziewali się otrzymać *in concreto* bardziej klarowne rozwiązania w dość złożonej materii obejmującej działy majątku.

Próbując opisać ten dość zawikłany stan prawny, w doktrynie zaczęto poszukiwać pewnych prawidłowości rządzących działami majątkowymi. Zabiegi te doprowadziły do sformułowania poglądu, że poszczególne działy majątkowe spaja jednolita kategoria postępowania działowego, mająca zastosowanie do wszystkich postaci wspólności majątkowych podlegających zniesieniu. Myśl ta stała się powoli powszechnie przyjmowanym aksjomatem, który na długo zagościł w wypowiedziach przedstawicieli literatury prawniczej. Przyjmowano więc, że elementy integrujące poszczególne działy są na tyle dominujące, że można bez obaw przyjmować za uzasadnione twierdzenie o istnieniu postępowania działowego *sensu largo*. Postawiona diagnoza narzuciła pewien kanon dyskursu naukowego w zakresie przyjmowania tezy, że sfera integracji przenika poszczególne działy majątku. Wypracowana w literaturze konstrukcja postępowania działowego *sensu largo* mającego charakter integracyjny jest wprawdzie bytem teoretycznym, ale przyjmowane założenie jako *sui generis* instrument badawczy umożliwia „odczytywanie” zamysłu ustawodawcy co do wszystkich postępowań działowych.

Nauka prawa stawia jednak zawsze wyzwanie, czy przyjmowana dotychczas teza jest dostatecznie uzasadniona, czy też wymaga korekty, bądź zupełnego przewartościowania i sformułowania odmiennej konkluzji. Dokonując oceny unormowań składających się na materię postępowań działowych, licznych wypowiedzi doktryny oraz imponującej liczby orzeczeń Sądu Najwyższego w tym zakresie uważam, że analizowany przedmiot badania działów majątkowych można opisać w inny sposób, aby zweryfikować zasadność tezy o integracji postępowań działowych. Poszukując właściwego klucza do opisu badanego zagadnienia wyróżniłem trzy obszary działów majątkowych: 1) obszar autonomii, 2) obszar integracji, 3) obszar konwergencji i dywergencji. Kategorie autonomii, integracji oraz konwergencji i dywergencji mają swój źródłosłów w dawnych językach europejskich. Wywodzące się z języka greckiego słowo „autonomia” oznacza „niezależność, samodzielność”. Z kolei termin „integracja” pochodzi z języka łacińskiego i dotyczy „scalenia, tworzenia całości z różnych części”. Natomiast łacińskie określenie „konwergencja” oznacza „zbieżność, podobieństwo”, zaś łaciński termin „dywergencja” należy tłumaczyć jako „rozbieżność, niezgodność”.

W obszarze autonomii umieściłem te zagadnienia, które są właściwe tylko dla jednego, oznaczonego działu (np. podziału majątku wspólnego małżonków). Poprzez swoją odrębność, samodzielność i niezależność oznaczone unormowania pozwalają wyraźnie odróżnić określone postępowanie działowe od innych postępowań. Takim wyrazistym przejawem autonomii będzie np. właściwość miejscowa sądu, odmienna dla każdego z postępowań działowych. W

obszarze integracji postępowań działowych będą się mieścić regulacje wspólne dla trzech działów majątkowych. Widocznym przykładem integracji będą np. tożsame sposoby podziału majątku i rzeczy, przyjmowane we wszystkich postępowaniach działowych. Wyróżnienie obszaru autonomii i obszaru integracji *prima facie* może sugerować naruszenie poprawności przyjętego podziału pod względem logicznym. Wyróżnienie „integracji” zakładałoby istnienie po przeciwnej stronie „dezintegracji” (rozłamu, podziału). Z kolei wyodrębnienie „autonomii” narzucałoby konieczność przyjęcia przeciwstawnej „heteronomii” (zależności, niesamodzielności). Przyjęty w tytule pracy dychotomiczny podział dwóch obszarów postępowań działowych (autonomii i integracji) jest niewątpliwie pewnym uproszczeniem, ale ma uwypuklić te dwa zakresy, które są najbardziej istotne dla analizy postępowań działowych. Wyróżnienie obszaru autonomii i obszaru integracji postępowań działowych spełnia wymogi poprawności – pod względem logicznym – podziału dychotomicznego. Oba te obszary (zakresy) nie są bowiem puste, ale mieszczą w sobie – z punktu widzenia ogółu regulacji prawnych tworzących postępowanie działowe – oznaczone treści, pozwalające na wyróżnienie tych dwóch wyraźnych segmentów analizowanej materii. Wyróżnienie zakresów autonomii i integracji postępowań działowych oparte jest na jednym kryterium podziału. Wyodrębnione obszary (zakresy) pozostają bowiem względem siebie w stosunku sprzeczności.

Ta przeciwstawność obu wyróżnionych obszarów dotyczących działów majątkowych – jak należy wnosić – powinna wyczerpywać analizowaną problematykę. Jednak bliższa analiza ogółu regulacji dotyczących *stricto* postępowań działowych, a także unormowań powiązanych z tą tematyką wskazuje, że mamy tu do czynienia z bardziej złożonym stanem, niżby się to początkowo wydawało. Z tego też powodu należy jeszcze wyróżnić trzeci człon, a mianowicie obszar konwergencji i dywergencji postępowań działowych. Należy zauważyć, że w wyróżnionym obszarze, konwergencja i dywergencja pozostają wobec siebie w stosunku sprzeczności. Oba te zakresy muszą być jednak skumulowane w jednym obszarze. Obejmują one bowiem zarówno zagadnienia częściowo wspólne (integracyjne w części), jak i zagadnienia częściowo odrębne (autonomiczne w części). Jeden rodzaj działu może mieć właściwą tylko dla siebie regulację danego zagadnienia, a pozostałe dwa rodzaje działów mogą mieć wspólne dla nich regulacje tego samego zagadnienia. Przejawem konwergencji i dywergencji będzie np. jurysdykcja krajowa zachodząca w poszczególnych postępowaniach działowych.

Powracając do przyjętych w pracy założeń metodycznych, opartych generalnie na wydzieleniu zakresów autonomii i integracji, trzeba zauważyć, że podział dychotomiczny (dwuczłonowy) gwarantuje nam pewność adekwatności tego podziału. Dokonany zaś podział

na więcej niż dwa elementy składowe może rodzić niebezpieczeństwo nieadekwatności. Jak już przyjęto, pojęcia „autonomia” i „integracja” są pojęciami przeciwstawnymi (antonimami). Tak więc wprowadzenie ich na grunt postępowań działowych oznacza wykreowanie relacji wzajemnie przeciwnych. Specyfika postępowań działowych, przejawiająca się również w ich złożoności, powoduje, że część regulacji prawnych je tworzących lub pozostających z nimi w ścisłym związku nie może być opisana jedynie na zasadzie przeciwności autonomii i integracji. Oznaczone regulacje działów majątkowych mogą mieścić nie tylko części wspólne (elementy integracji) i części odrębne (elementy autonomii), ale również zakresy częściowo wspólne i częściowo odrębne (elementy konwergencji i dywergencji). Pozostając tylko przy wyróżnieniu autonomii i integracji zmuszeni bylibyśmy z potencjalnego obszaru konwergencji i dywergencji wyłuskiwać elementy wspólne i przypisywać je do obszaru integracji oraz wychwytywać elementy odrębne i umieszczać je w obszarze autonomii. Postępując w ten sposób zatracilibyśmy klarowność i jednoznaczność opisu, a zatem niejako „mechanicznie rozrywalibyśmy” oznaczone regulacje prawne, które ujmowane jako całość nie mieściłyby się ani w obszarze autonomii, ani w obszarze integracji. Uzasadniony jest więc zabieg wydzielenia również obszaru konwergencji i dywergencji postępowań działowych. Zabieg ten umożliwia przeprowadzenie prawidłowej kwalifikacji poddanych analizie zagadnień prawnych i ich właściwej systematyki w określonym obszarze postępowań działowych. Wydzielenie obszaru konwergencji i dywergencji nie zakłóca podstawowego przesłania niniejszego opracowania, zakładającego, że dzięki wyodrębnieniu – na co wskazuje tytuł pracy – pola autonomii i pola integracji, możliwe będzie przeprowadzenie zasadniczej i podstawowej analizy postępowań działowych w prawie polskim. Gdyby do tytułu opracowania dodać jeszcze określenie „konwergencja i dywergencja” oprócz „autonomii i integracji”, wówczas tytuł pracy stałby się mało przejrzysty i mógłby wywołać niezamierzony przez autora dysonans poznawczy.

Po tym niezbędnym wprowadzeniu w zakresie przyjętych założeń metodycznych należy przybliżyć sam przedmiot niniejszej pracy. Jak już wspomniano, opracowanie to dotyczy wymienionych wcześniej postępowań działowych, a mianowicie zniesienia współwłasności, działu spadku oraz podziału majątku wspólnego małżonków. Niekiedy w literaturze i orzecznictwie postępowania te poprzedza się określeniem „tak zwane” postępowania działowe. Wydaje się jednak, że te trzy postępowania funkcjonują już na tyle długo w polskiej przestrzeni prawnej, że określenie „tak zwane” nie znajduje dostatecznego uzasadnienia i nie jest zbyt fortunne, przynajmniej na poziomie języka prawniczego. Przedmiotem rozważań ujętych w niniejszej pracy stało się zagadnienie sprowadzające się do udzielania odpowiedzi: na ile każde

z postępowań działowych jest niezależne od innych, a na ile podlega ono tym samym zasadom co pozostałe? Od strony metodologicznej opracowanie ma charakter ściśle dogmatyczny. Opiera się ono na analizie regulacji prawnych normujących działy prowadzące do zniesienia wspólności majątkowych (zamieszczonych w Kodeksie cywilnym i w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym) oraz regulacji prawnych normujących poszczególne postępowania działowe (zamieszczonych w Kodeksie postępowania cywilnego). W pracy uwzględniono w szerokim zakresie znaczący dorobek orzecznicy Sądu Najwyższego, który w istotny sposób wytyczył kierunek interpretacji nie dość klarownych przepisów regulujących działy majątkowe. Przepisy te również w dużej części – przez przyjęte co do nich rozwiązania legislacyjne polegające na odsyłaniu do odpowiedniego stosowania innych regulacji – wymagały doprecyzowania i zakreslenia granic ich stosowania. Niniejsze opracowanie mimo podejścia dogmatycznego podejmuje także wiele kwestii mających istotne znaczenie dla praktyki i orzecznictwa sądów. W pracy odwołano się również do ujęcia prawoporównawczego przedstawiając, w jaki sposób działy majątku unormowane są w innych krajach (szczególnie tych położonych w Europie) oraz do ujęcia historycznego ukazującego, jakim zmianom na przestrzeni wieków podlegały poszczególne rodzaje działów majątkowych. Sam tytuł pracy wskazuje jednak, że przedmiotem badania stały się przede wszystkim przepisy prawa polskiego regulujące materię działów majątku objętego różnymi postaciami wspólności majątkowych.

3. Zakres i układ tematyczny książki.

Specyfika przedmiotu opracowania spowodowała, że ta obszerna materia została ujęta w następujących segmentach: zagadnienia wstępne (wprowadzające do przedmiotu rozważań), zagadnienia ogólne (właściwe dla wszystkich i poszczególnych działów), struktura podmiotowa postępowań działowych (sąd i uczestnicy postępowań), repartycja majątku (sposoby i aspekty podziału substancji majątkowej) i orzekanie (rodzaje wydawanych w sprawach działowych orzeczeń i ich zaskarżanie).

W rozdziale I dotyczącym zagadnień wstępnych przybliżona została kategoria spraw działowych, a następnie zaprezentowana została – w ogólnych zarysach problematyka działów majątku według ujęcia polskiego porządku prawnego. Z uwagi na to, że działy majątku są instytucją trwale już osadzoną w historii prawa i funkcjonującą na przestrzeni setek lat, tematyka ta została przedstawiona na tle historii powszechnej i historii prawa polskiego. W zamieszczonych w tym rozdziale uwagach prawoporównawczych omówiono zagadnienie działów w obcych systemach prawnych starając się uwypuklić te rozwiązania prawne, które odbiegają od polskiego modelu postępowań działowych.

W rozdziale II obejmującym zagadnienia ogólne poruszono kwestie ściśle związane z materią działów uregulowaną w obecnie obowiązujących przepisach prawa polskiego. W pierwszej kolejności zaprezentowano tryby działów, a więc rodzaje dróg prawnych (postępowań) prowadzących do zniesienia oznaczonych postaci wspólności majątkowych. Najpierw przedstawiono te tryby działu, które są wspólne dla wszystkich postaci wspólności (umowę, pojednanie, mediację, arbitraż), a następnie te tryby, które przynależą do poszczególnych rodzajów wspólności, a zatem do zniesienia współwłasności, do działu spadku i do podziału majątku wspólnego małżonków. Kolejny punkt rozważań w tym rozdziale został poświęcony konstrukcji prawnej postępowania działowego na tle różnych postaci wspólności majątkowych. Problematyka ta stanowi istotną i kluczową część prezentowanego opracowania, jest ona bowiem rdzeniem, wokół którego prowadzone są dalsze analizy, mające wpływ na końcowe wnioski. Rozważania teoretyczne dotyczące tego tematu zostały ponadto uzupełnione spostrzeżeniami wynikającymi z obserwacji praktyki sądowej. Z konstrukcją postępowania działowego ściśle wiąże się zagadnienie żądań akcesoryjnych (dodatkowych, ubocznych), które mogą być zgłoszone w prowadzonym dziale, a z uwagi na ustanowioną w art. 618§3 k.p.c. prekluzję w ich dochodzeniu powinny być zgłoszone w prowadzonym przed sądem postępowaniu działowym. Żądania akcesoryjne zostały przedstawione pod kątem ich zakresu przedmiotowego i podmiotowego, obligatoryjnej ich kumulacji w działach majątkowych, zakresu – właściwej dla ich rozpoznawania – autonomii sprawy procesowej rozstrzyganej w postępowaniu działowym prowadzonym w trybie nieprocesowym oraz okresu zgłaszania tych żądań w sprawach działowych. W dalszej części tego rozdziału omówiono także kwestię działu całkowitego oraz warunków dopuszczalności przeprowadzenia działu częściowego. Tę jednostkę redakcyjną zamyka uregulowane w art. 689 k.p.c. zagadnienie wielowariantowej kumulacji różnych działów majątkowych i przeprowadzenie ich w jednym postępowaniu.

W rozdziale III dotyczącym podmiotów postępowań działowych skupiono się na dwóch równoważnych podmiotach, a mianowicie sądzie i uczestnikach postępowań działowych. Pozycja sądu w poszczególnych działach majątkowych została omówiona na tle jurysdykcji krajowej i właściwości miejscowej. Natomiast przy prezentacji uczestników wyodrębniono katalog wnioskodawców w poszczególnych działach oraz katalog pozostałych uczestników poszczególnych postępowań działowych. Z przepisów materialnoprawnych normujących wspólności majątkowe i ich działy, jak i z przepisów proceduralnych normujących poszczególne postępowania działowe wynika, że współwłaściciele, współspadkobiercy i małżonkowie, a więc podmioty oznaczonych wspólności majątkowych są z mocy samego

prawa uczestnikami poszczególnych postępowań działowych. Wymienione osoby określa się w literaturze także mianem „uczestników koniecznych” postępowań działowych. Każda wspólność majątkowa podlegająca zniesieniu w oznaczonym postępowaniu działowym charakteryzuje się szczególnymi, właściwymi tylko dla niej cechami, które powodują, że wnioskodawcami w poszczególnych postępowaniach działowych mogą być zasadniczo osoby tworzące te wspólności. Różnorodność praw majątkowych podlegających działom oraz szeroka formuła rozwiązania przyjętego w art. 510 k.p.c. powodują, że nie można – w przeciwieństwie do katalogu wnioskodawców – konstruować zamkniętego kręgu uczestników poszczególnych postępowań działowych. Z tego względu można co najwyżej wskazać podmioty, których udział w danym postępowaniu działowym wydaje się najbardziej prawdopodobny.

W rozdziale IV poświęconym szeroko pojmowanej sferze repartycji majątku omówiona została zasadnicza część prowadzonych postępowań działowych. Przybliżono tutaj zagadnienie ustalania składu majątku podlegającego podziałowi oraz wartości przedmiotów majątkowych w postępowaniach działowych. W rozdziale tym sformułowano zasady ustalania wartości podlegających podziałowi składników majątkowych, ustalono według jakich kryteriów przyjmowany jest szacunek przedmiotów mając na uwadze stan ich zachowania, a także wyjaśniono związek zachodzący między zgłaszanymi w działach roszczeniami rozliczeniowymi (ubocznymi) a ustaleniem wartości związanych z tymi roszczeniami przedmiotów poddanych podziałowi. W drugiej części tego rozdziału omówiono kwestię samego podziału substancji majątkowej. Poruszono tutaj następujące zagadnienia: wniosek podmiotów wspólności majątkowych co do sposobu podziału, kolejność stosowania sposobów podziału majątku, podział majątku w naturze, przyznanie majątku jednej osobie, podział cywilny majątku. Omówiona została także problematyka spłat i dopłat ujmowanych jako ekwiwalent prawa własności przysługujący uprawnionym podmiotom wspólności majątkowych z tytułu dokonywanego podziału.

W rozdziale V zaprezentowano sferę orzekania w sprawach działowych w trybie instancyjnym. Przedstawione tutaj zostały rodzaje orzeczeń wydawanych przez sąd pierwszej instancji, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień wstępnych, częściowych i uzupełniających. Orzeczenia te bowiem wskazywane są w literaturze i orzecznictwie jako charakterystyczne judykaty dla spraw działowych. Specyfika spraw działowych odcisnęła też silne piętno na określeniu swobody jurysdykcyjnej sądu drugiej instancji, a zwłaszcza na zakresie stosowania w postępowaniu apelacyjnym zakazu *reformationis in peius*. Oprócz tej

problematyki w szerszy sposób została omówiona również kwestia dostępności skargi kasacyjnej w sprawach działowych.

Z uwagi na obszerność poruszanej problematyki, obejmującej wszystkie trzy postępowania działowe i określoną konwencję pracy wyznaczoną jej tematem, przedmiotem niniejszego opracowania nie mogły być wszystkie aspekty prowadzonych działów (co jest normalnym i uzasadnionym zabiegiem przy pracy dotyczącej jednego postępowania). Z tego powodu poza przedmiotem rozważań pozostały zagadnienia związane z wnioskiem o przeprowadzenie odpowiedniego działu, z samym przebiegiem postępowań działowych, postępowaniem dowodowym, zawieszeniem postępowania działowego, kosztami postępowania, skargą o wznowienie postępowania i ze skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Nie znaczy to oczywiście, że o kwestiach tych nie wspomniano w ogóle w treści pracy. Pojawiły się one w odpowiednim kontekście przy rozważaniu innej problematyki wyznaczonej zakresem pracy. Pozostawione na marginesie zagadnienia nie niosą w sobie aż tak szczególnych dla działów właściwości, aby odbiegały one zasadniczo od ich stosowania w innego rodzaju sprawach prowadzonych w trybie postępowania nieprocesowego. Zatem nieobjęcie ich głównym wątkiem rozważań nie zubaża w żadnym stopniu opracowania i nie wpływa na wnioski dotyczące postępowań działowych z punktu widzenia przyjętego celu pracy.

4. Wnioski z analizy.

Analiza materiału normatywnego, liczne wypowiedzi orzecznictwa, stanowisko doktryny będące wynikiem oceny przyjmowanych rozwiązań prawnych oraz obserwacja praktyki sądowej uprawniają do przyjęcia tezy, że sprawy działowe są wyjątkowo złożone, a przez to dość trudne do opisu doktrynalnego, a także do ich prowadzenia przed sądem. Założenie to znajduje potwierdzenie także w tym, że postępowania działowe odnoszą się do wspólności majątkowych, a więc bytów prawnych dość niejednoznacznych i skomplikowanych. Relacja ta sprawia, że działy majątku objętego wspólnościami jako prawne konglomeraty, a zatem twory dość złożone ograniczyły dość wyraźnie aktywność ustawodawcy na tym polu i skłoniły go do nieingerowania w przyjęty kształt prawny. Należy przypomnieć, że prowadzenie postępowań działowych w trybie nieprocesowym (wcześniej niespornym) funkcjonuje w prawie polskim od 1 stycznia 1947 r., a więc ponad 70 lat. To długoletnie egzystowanie działów majątkowych w tym kształcie doprowadziło do tego, że stały się one trwałym elementem tradycji polskiego prawa. Poszczególne postępowania działowe stanowiąc swoiste konglomeraty mieszczą w sobie nie tylko konstrukcje związane z samym – wielowariantowym – podziałem substancji

majątkowej i mechanizmami kompensującymi ten podział, ale także rozwiązania umożliwiające rozstrzygnięcie o wielu stosunkach prawnych zachodzących między podmiotami wspólności majątkowych.

Z przeprowadzonej analizy postępowań działowych wynika, że w obszarze integracji działów należy umieścić następujące elementy składowe:

- ramowe tryby działów (dział umowny i dział sądowy);
- ten sam tryb postępowania nieprocesowego;
- model postępowania działowego i jego przebieg przejawiający się w tym samym stopniu uwzględnienia zasad dyspozycyjności i kontrydiktoryjności w powiązaniu z zasadą oficjalności i zasadą śledczą (innymi słowy cechą prowadzonych działów jest rozdzielony zakres działania sądu z urzędu i na wniosek);
- ten sam sposób regulacji działów opierający się na komplementarności ujęć w prawie proceduralnym i w prawie materialnym;
- możliwość kumulacji różnych spraw działowych w jednym postępowaniu;
- dopuszczalność całkowitego i częściowego działu;
- obligatoryjną kumulację żądań akcesoryjnych i wynikające z niej konsekwencje procesowe;
- skład orzekający sądu;
- właściwość rzeczową sądu;
- ta sama kategoria uczestników koniecznych (ujmowana *in abstracto*), odpowiadająca osobom tworzącym daną wspólność majątkową;
- wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek w postępowaniu działowym;
- obligatoryjność rozprawy w sprawach działowych;
- ustalenie składu i wartości majątku (spadku, majątku wspólnego małżonków, nieruchomości rolnej będącej przedmiotem współwłasności);
- tożsame odrębności związane z podziałem w naturze nieruchomości rolnych;
- postępowanie dotyczące podziału cywilnego;

- tożsame sposoby podziału substancji majątkowej;
- możliwość zawarcia ugody przed sądem;
- postanowienie działowe wydawane na podstawie zgodnego wniosku uczestników;
- postanowienie działowe wydawane w braku zgodnego wniosku uczestników;
- charakter prawny orzeczenia i tożsame części składowe postanowienia działowego;
- dopuszczalność wydawania w sprawach działowych postanowień wstępnych, częściowych i uzupełniających;
- tożsamy zakres kognicji sądu odwoławczego w sprawach działowych, determinowany integralnością postanowienia działowego;
- identyczny próg kwotowy dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach działowych.

Z kolei w obszarze autonomii działów należy umieścić następujące przejawy ich odrębności:

- odmienne rodzaje poszczególnych postępowań działowych (postępowanie o podział majątku wspólnego małżonków, postępowanie o zniesienie współwłasności, postępowanie o dział spadku);
- umiejscowienie postępowań działowych w odrębnych przepisach dla poszczególnych rodzajów spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym (podział majątku wspólnego w kategorii spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli, zniesienie współwłasności w kategorii spraw z zakresu prawa rzeczowego, dział spadku w kategorii spraw z zakresu prawa spadkowego);
- przypisanie oznaczonego rodzaju wspólności majątkowej do określonego tylko dla niej postępowania działowego prowadzącego do zniesienia tej wspólności (wspólność majątkowa małżeńska – podział majątku wspólnego, współwłasność rzeczy – zniesienie współwłasności, wspólność majątku spadkowego – dział spadku);
- uregulowane w odrębnych przepisach materialnoprawnych obszary przynależne poszczególnym postępowaniom działowym;
- odmienny i różny przedmiot działu, wpływający na zakres kognicji sądu prowadzącego oznaczone postępowanie działowe;

- odrębna dla każdego działu właściwość miejscowa sądu;
- odwzorowanie osób tworzących oznaczoną wspólność majątkową w strukturze podmiotowej danego postępowania działowego, tworzących krąg uczestników koniecznych (uczestników z mocy samego prawa);
- ograniczone grono osób, którym ustawa przyznaje legitymację do wszczęcia oznaczonego postępowania działowego i zajęcia w nim pozycji wnioskodawcy;
- prowadzenie poszczególnych spraw działowych w oznaczonej kolejności w razie ich kumulacji w jednym postępowaniu.

Do elementów mieszczących się w obszarze konwergencji i dywergencji działów należy zaliczyć:

- tryby działów;
- jurysdykcję krajową;
- żądania akcesoryjne;
- spłaty i dopłaty.

Z dokonanego zestawienia zagadnień składających się na obszar autonomii, integracji oraz konwergencji i dywergencji zdaje się wynikać brak wyraźnego i jednoznacznego przesłania ze strony prawodawcy co do myśli przyświecającej mu w zakresie nadawania kształtu prawnego postępowaniom działowym. W opisie postępowań działowych *prima facie* widać względną równowagę między autonomią i integracją, czego dobitnym potwierdzeniem jest *explicite* obszar konwergencji i dywergencji, mieszczący w sobie zarówno rozwiązania integracyjne, jak i autonomiczne, choć z różnym rozłożeniem akcentów. Sądząc jednak po liczbie – jako mierniku bezwzględny – poszczególnych elementów składowych zakwalifikowanych do obszarów integracji, autonomii oraz konwergencji i dywergencji należałoby opowiedzieć się za stanowiskiem, że opis działów kształtowany jest w znaczącej części przez elementy integracyjne. Z faktu integracji działów nie można jeszcze wnosić, że taki był zamysł ustawodawcy w tym zakresie. W zdecydowanej większości istnienie podobieństw między poszczególnymi działami jest skutkiem, a nie przyczyną tego stanu rzeczy. Tytułem zobrazowania tego założenia należy przywołać kilka przykładów w tym względzie. Ukształtowane w zniesieniu współwłasności sposoby podziału rzeczy są kwestią tak naturalną, że nie można przyjąć, aby inne sposoby podziału funkcjonowały tylko w dziale

spadku albo tylko w podziale majątku wspólnego. Wnioskowanie to jest tym bardziej uzasadnione, ponieważ w skład mas majątkowych: spadkowych i małżeńskich wchodzi również rzeczy. Także możliwość zawarcia ugody sądowej w każdym postępowaniu działowym – co jest rzeczą oczywistą dla większości postępowań prowadzonych przed sądem – musiałoby zakładać ustawowe wyłączenie tej dopuszczalności w oznaczonym dziale. Tak jednak nie jest. Trudno też sobie wyobrazić, aby postanowienia działowe tego samego rodzaju (np. dokonujące podziału w naturze) były zdecydowanie odmienne w poszczególnych działach.

Ustawodawca projektując w latach 60. ubiegłego wieku nowe regulacje mieszczące się w KC, KRO, KPC i dostrzegając harmonię zachodzącą między poszczególnymi postępowaniami działowymi nie zdecydował się jednak na konstrukcję jednego postępowania działowego obejmującego wszystkie rodzaje wspólności majątkowych, tym bardziej, że pokusa ta uzasadniona była – w przeciwieństwie do stanu prawnego obowiązującego przed 1 stycznia 1965 r. – istnieniem jednej ustawy procesowej (KPC). Dostrzec więc trzeba, że sugerowane prawodawcy dążenie do przyjęcia jednolitości rozwiązań w postępowaniach działowych nigdy nie poszło tak daleko, aby odrębne trzy działy majątkowe zastąpić jednym, uniwersalnym postępowaniem działowym. Postulat integracji działów musiał więc ustąpić konieczności zachowania ich wyrazistej autonomii.

W analizowanym aspekcie rzecz zatem sprowadza się nie do liczby elementów wspólnych (integracyjnych) i odrębnych (autonomicznych), ale ich jakości. Decydujący tutaj powinien być zatem czynnik wagi analizowanych elementów. Z powyższych ustaleń należy wnosić, że zagadnienia tworzące obszar autonomii przeważają w tym ujęciu nad elementami tworzącymi obszar integracji oraz elementami zasilającymi obszar konwergencji i dywergencji. Koronnym argumentem na rzecz tej tezy jest istnienie trzech odrębnych postępowań działowych, z których każde obejmuje przynależną tylko mu oznaczoną postać wspólności majątkowej, ze ściśle oznaczoną strukturą podmiotową (uczestnikami koniecznymi) i odrębną dla każdego działu właściwością miejscową sądu.

V. Pozostały dorobek naukowo-badawczy.

Autoreferat w tej części został przygotowany zgodnie z art. 16 i art. 18a ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 417 ze zm.) oraz z uwzględnieniem §3 i §4 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie

kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. nr 196, poz. 1165).

W mojej pracy naukowo-badawczej z okresu po obronie doktoratu można wyróżnić: główny obszar badań i kilka dodatkowych (obszary te zostaną omówione poniżej).

Jestem autorem szeregu artykułów, a ponadto komentarzy, glos, a także recenzji i uwag polemicznych z zakresu tych obszarów badawczych. Opracowania te zostały opublikowane w prestiżowych wydawnictwach (C.H.Beck) oraz w cenionych periodykach prawniczych (takich jak np. Przegląd Sądowy, Monitor Prawniczy, Rejent, Polski Proces Cywilny).

1. Główny obszar badań naukowych.

Podstawowym i zasadniczym obszarem moich badań naukowych są zagadnienia dotyczące postępowań działowych (zniesienia współwłasności, działu spadku oraz podziału majątku wspólnego małżonków). Zainteresowania te zostały zainicjowane obroną doktoratu „Postępowanie o dział spadku” i poprzedzającymi go publikacjami:

- *Jurysdykcja krajowa w sprawach o dział spadku* (PiP 2003, nr 6);
- *Spadkobiercy i nabywcy spadku jako uczestnicy konieczni postępowania o dział spadku* (PS 2004, nr 6);
- *Tryby działu spadku* (MoP 2004, nr 9);
- *Zakres stosowania art. 681 k.p.c. w postępowaniu o dział spadku* (PS 2004, nr 11-12);
- *Rozstrzyganie w postępowaniu działowym o wzajemnych roszczeniach między współspadkobiercami z tytułu spłaconych długów spadkowych* (MoP 2005, nr 2);
- *Zmiana właściwości miejscowej sądu w postępowaniu o dział spadku* (Palestra 2005, nr 7-8).

Problematyka postępowania o dział spadku od 1965 r. – poza opracowaniami komentarzowymi i nielicznymi artykułami w tym przedmiocie – nie „cieszyła” się zainteresowaniem ze strony doktryny. Z tego względu opublikowanie przytoczonych powyżej pozycji dotyczących postępowania o dział spadku wypełniało lukę w tym obszarze i spełniało potrzeby praktyki sądowej w tym zakresie. Zwieńczeniem tej aktywności było ukazanie się drukiem w 2006 r. poprawionej i uzupełnionej wersji rozprawy doktorskiej („Postępowanie o dział spadku”, Warszawa 2006, wyd. C.H.Beck; w 2010 r. ukazało się 2. wydanie tej pozycji). W 2012 pojawiła się na rynku po raz kolejny zmieniona wersja pracy doktorskiej,

uwzględniająca korekty stanu prawnego i oczekiwania praktyki (*„Postępowanie w sprawach o dział spadku. Komentarz oraz wzory pism procesowych i orzeczeń sądowych”*, Warszawa 2012, wyd. C.H.Beck; w 2015 r. ukazało się 2. wydanie tej pozycji, a w 2018 r. ukazało się 3. wydanie tej książki). Problematyka dotycząca samego działu spadku została zamknięta opublikowaniem artykułu: *„Rozstrzyganie w postępowaniu działowym o zaliczeniu darowizn na schedy spadkowe”* (MoP 2007, nr 22) oraz glosy krytycznej do uchwały SN z 27 listopada 2003 r., III CZP 80/03 (PS 2007, nr 7-8). W glosie tej poddano krytyce stanowisko SN przyjmujące, że brak rozstrzygnięcia w prawomocnym postanowieniu o dziale spadku o wysokości i terminie uiszczenia odsetek od zasądzonej spłaty nie uzasadnia zarzutu powagi rzeczy osądzonej w procesie o zapłatę odsetek za opóźnienie w dokonaniu spłaty.

Kolejnym zagadnieniem poddanym badaniom w tym obszarze stało się postępowanie o podział majątku wspólnego małżonków. Początek tej drogi stanowiło opublikowanie artykułu *„Krąg osób uprawnionych do zgłoszenia wniosku o podział majątku wspólnego małżonków”* (MoP 2009, nr 2). Później przedmiotem bliższej analizy stało się omówienie w komentarzu art. 566-567 k.p.c. i art. 43-46 k.ro. oraz odrębnie problematyki pt. *„Sądowy podział majątku wspólnego małżonków”* w opracowaniu: A. Bodnar, U. Dąbrowska, J. Ignaczewski, J. Maciejewska, A. Stempniak, A. Śledzińska-Simon, *Rozwód i separacja. Sądowe Komentarze Tematyczne*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2010, wyd. C.H.Beck. Kolejne edycje tego opracowania z moim autorstwem ukazały się w 2012 r. (2. wydanie), w 2014 (3. wydanie), w 2016 r. (4 wydanie). Zagadnieniom podziału majątku wspólnego małżonków było również poświęcone prowadzone przeze mnie w 2014 r. szkolenie dla radców prawnych organizowane przez Okręgową Izbę Radców Prawnych w Łodzi, a w 2017 r. szkolenie dla sędziów apelacji łódzkiej i warszawskiej organizowane przez Uniwersytet Łódzki w ramach Funduszy Europejskich.

Następnym etapem dociekań w przedstawionym obszarze badań stało się poszukiwanie relacji zachodzących między poszczególnymi postępowaniami działowymi, dotyczących szczególnie ich części wspólnych i części odrębnych tych działów. Problematyce tej zostały poświęcone następujące opracowania:

- *Ustalenie wartości przedmiotów majątkowych w postępowaniach działowych* (Iustitia 2011, nr 4);
- Glosa aprobująca do uchwały SN z 21 stycznia 2011 r., III CZP 118/10 (PS 2012, nr 3), [w glosie tej zaaprobowano stanowisko SN przyjmujące, że zniesienie współwłasności

nieruchomości należącej do spadkobierców oraz niebędącego spadkobiercą nabywcy udziału w nieruchomości może nastąpić na wniosek tego nabywcy na podstawie art. 210 i n. k.c. oraz art. 617 i n. k.p.c.];

- *Właściwość miejscowa sądu w działach wspólności majątkowych jako przejaw autonomii poszczególnych postępowań działowych* (Rejent 2014, nr 12);

- *Funkcja art. 689 k.p.c. i jego znaczenie dla działów majątkowych* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016.

Finalny obraz badań w tym przedmiocie znalazł swój wyraz w książce *„Autonomia i integracja postępowań działowych w prawie polskim”*, Warszawa 2017, wyd. C.H.Beck.

W przygotowanym do wydania *Systemie Prawa Procesowego Cywilnego, t. IV, vol. 2 „Postępowanie nieprocesowe”* pod red. K. Lubińskiego będą zamieszczone mojego autorstwa następujące zagadnienia: postępowanie o podział majątku wspólnego małżonków, postępowanie o zniesienie współwłasności, postępowanie o dział spadku.

Od 2017 r. w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie jestem koordynatorem programu badawczego nt. *„Reforma działów majątkowych w ujęciu materialnoprawnym i procesowym”*.

2. Dodatkowe obszary badawcze.

a) Istotnym obszarem moich badań naukowych są również kwestie dotyczące prawa spadkowego i postępowania spadkowego.

Przedmiot ten, a szczególnie postępowanie nieprocesowe w sprawach z zakresu prawa spadkowego w związku z transformacją ustrojową zachodzącą w Polsce od 1989 r. wymagało nowego podejścia i reinterpretacji dotychczasowych unormowań, a także krytycznej oceny nielicznych w tym zakresie opracowań doktrynalnych. Problematyce tej poświęcone zostały następujące pozycje:

- *Postępowanie w sprawach o ogłoszenie testamentu cz. I* (MoP 2007, nr 1), *cz. II* (MoP 2007, nr 2), *cz. III* (MoP 2007, nr 3);

- *Recenzja pracy M. Margońskiego „Kurator spadku”* (Rejent 2010, nr 2);

- *Zarząd spadku nieobjętego w ujęciu przepisów KPC cz. I* (MoP 2010, nr 18), *cz. II* (MoP 2010, nr 19), *cz. III* (MoP 2010, nr 20);

- *Uwagi polemiczne do artykułu Elżbiety Koszel „Nabycie prawa do spółdzielczego lokalu mieszkalnego przez rodzinę zmarłego* (Rejent 2010, nr 12);
- *Nowelizacja Kodeksu cywilnego w zakresie prawa spadkowego* (MoP 2011, nr 12);
- *Postępowanie w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku* (PPC 2011, nr 3);
- *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania cz. I* (MoP 2012, nr 5), *cz. II* (MoP 2012, nr 6);
- *Postępowanie o zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku cz. I* (MoP 2013, nr 11), *cz. II* (MoP 2013, nr 12);
- *Komentarz do art. 627-691 KPC [w:] W. Borysiak, A. Stempniak, M. Margoński, Komentarze Prawa Prywatnego, t. IV B Prawo i postępowanie spadkowe. Komentarz, Kodeks postępowania cywilnego (art. 627-691 KPC). Rozporządzenie spadkowe Nr 650/2012 (art. 1, 20-38, 62-63, 69, 75, 83-84). Konwencja haska z 5.10.1961 r. (ar. 1-12). Prawo prywatne międzynarodowe (art. 64-66a PrPrywM). Prawo o notariacie (art. 95a-95y PrNot). Prawo bankowe (art. 56, 56a, 59a, 59b, 92ba-92bd, 111c PrBank), red. K. Osajda, Warszawa 2018, wyd. C.H.Beck.*

Ostatnie z przytoczonych unormowań uwzględnia obowiązujący stan prawny. Postępowanie spadkowe w sprawach z zakresu prawa spadkowego prowadzone w trybie nieprocesowym podlegało bowiem w ostatnim czasie również zmianom legislacyjnym (w zakresie zabezpieczenia spadku, wykazu inwentarza i spisu inwentarza) oraz wzbogaciło się o nowe rozwiązania związane ze sprawami dotyczącymi zarządu sukcesyjnego. Tematyka postępowań nieprocesowych w sprawach z zakresu prawa spadkowego – w moim opracowaniu – ma być zamieszczona również w przygotowywanym do wydania Systemie Prawa Procesowego Cywilnego, t. IV, vol. 2 „*Postępowanie nieprocesowe*” pod red. K. Lubińskiego.

W ramach szkoleń organizowanych dla sędziów przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie prowadziłem w 2011 r. zajęcia pt. „*Tryby i formy oświadczeń woli o odrzuceniu spadku bądź jego przyjęciu. Postępowanie o przyjęcie lub odrzucenie spadku*”. W tym samym roku prowadziłem organizowane przez C.H.Beck seminarium dla pracowników naukowych, sędziów, radców prawnych i adwokatów pt. „*Nowelizacja prawa spadkowego dokonana ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 85, poz. 458)*”. Przedmiotem tych zajęć było omówienie wprowadzanej do polskiego porządku prawnego instytucji zapisu windykacyjnego.

- b) Kolejnym obszarem badawczym są także kwestie dotyczące podmiotowego przekształcenia powództwa oraz rektyfikacji orzeczeń.

Tematyka podmiotowych przekształceń powództwa była przedmiotem komentarza – mojego autorstwa – do art. 194-198 KPC (A. Stempniak: *objaśnienia do art. 194-198 [w:] Kodeks postępowania cywilnego, t. I, Komentarz. Art. 1-366*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2014, wyd. C.H.Beck, 6. wydanie). W kolejnej edycji tego Komentarza zostały zamieszczone uwagi mojego autorstwa do art. 194-198 KPC i art. 350-353² KPC (A. Stempniak: *objaśnienia do art. 194-198 i 350-353² [w:] Kodeks postępowania cywilnego, t. I, Komentarz. Art. 1-366*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2016, wyd. C.H.Beck, 7. wydanie).

W zakresie rektyfikacji orzeczeń – oprócz materii zamieszczonej w cyt. Komentarzu KPC – został opublikowany artykuł „Przyczynek do wykładni orzeczeń sądu” (PS 2018, nr 9).

- c) Następnym obszarem badawczym są zagadnienia odnoszące się do sądowego postępowania egzekucyjnego.

Problematyki tej dotyczyły następujące opracowania:

- *Dodatkowy opis i oszacowanie w toku egzekucji sądowej z nieruchomości* (PPE 2008, nr 3-5),
- *Nadzór organu urzędowego nad licytacją prowadzoną w toku egzekucji z nieruchomości* (MoP 2018, nr 15);
- *O zakresie kognicji sądu egzekucyjnego. Uwagi na tle wyroku SN z 26.1.2018 r., II CSK 117/17* (w druku).

Na obszarze sądowego postępowania egzekucyjnego (pomijając ostatnio przytoczoną pozycję) starałem się poruszać te zagadnienia, które nie były jeszcze przedmiotem bliższego zainteresowania doktryny. Z tego też względu został omówiony bliżej dodatkowy opis i oszacowanie (art. 951 k.p.c.) oraz sprawowany na podstawie art. 972 k.p.c. nadzór sędziego lub referendarza sądowego nad licytacją nieruchomości.

Andrzej Stempniak